

मौद्रिक नीतिको अडान

४३. समष्टिगत आर्थिक व्यवस्थापनमा हाल मूल्य वृद्धि प्रमुख चुनौतीको रूपमा देखापरेको छ। नेपालमा मात्र होइन, विश्वमा नै मूल्य वृद्धि मुख्य आर्थिक समस्याको रूपमा रहेको माथि उल्लेख भइसकेको छ। मूल्य नियन्त्रणका लागि मौद्रिक नीतिको प्रयोग अहिले सार्वजनिक चासोको विषय बनेको छ।
४४. हाल नेपालमा भइरहेको मूल्य वृद्धिको प्रमुख कारण खाद्यान्न र इन्धनको मूल्य वृद्धि रहेको स्थितिमा मूल्य वृद्धि नियन्त्रण मौद्रिक उपायबाट हुन सक्ने/नसक्नेबारे बहस हुने गरेको छ। यसका साथै ने.रू. को भारतीय रूपैयाँ (भा.रू.) सँग स्थिर विनिमयदर प्रणाली रहेकोले नेपालको मूल्य केही हदसम्म आयातीत रहने स्थिति पनि छ। उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कमा व्यापारिक (Tradables) र अव्यापारिक वस्तु (Non-tradables) तथा सेवाको मूल्य रहेको हुन्छ। व्यापारित वस्तुको मूल्य अन्तर्राष्ट्रिय मूल्यबाट प्रभावित हुने भएकाले नेपालको सन्दर्भमा मौद्रिक नीतिको प्रभाव अव्यापारिक वस्तु तथा सेवाको मूल्यमा सीमित रहने राय आउने गरेको छ। यो स्थितिमा मूल्य नियन्त्रणका लागि मौद्रिक नीतिको अडान तय गरिनुको औचित्यबारे विश्लेषण हुन त्यत्तिकै आवश्यक छ।
४५. अधिक मौद्रिक विस्तारले अव्यापारिक वस्तु तथा सेवाको मूल्य वृद्धि गराउन सक्ने भएकाले मूल्यमा चाप परिरहेको अवस्थामा मौद्रिक नीतिको अडान सतर्कपूर्ण हुन पनि जरूरी छ। यो भनाई मूल्य वृद्धि भइरहेको अवस्थामा मौद्रिक सहजताको स्थिति हुनु हुँदैन भन्ने हो।
४६. मौद्रिक नीतिको अडान तय गर्दा वस्तु तथा सेवा (उपभोक्ता) को मुद्रास्फीतिलाई मात्र वा शेयर, घरजग्गा तथा मुद्राको समेत गरी सम्पत्तिको मूल्य (Asset prices) समेतलाई आधार बनाउनेबारे बहसको विषय बनेको छ। नेपाल सानो तथा खुला अर्थतन्त्र र स्थीर विनिमयदर प्रणाली रहेको मुलुकको सन्दर्भमा आन्तरिक उपभोक्ता मुद्रास्फीति अन्तर्राष्ट्रिय मूल्यबाट बढी प्रभावित हुने देखिए तापनि अधिक मौद्रिक विस्तारले अल्पकालमा शेयर, रियल इस्टेट (घरजग्गा) र मुद्राको मूल्यलाई प्रभाव पार्ने सम्भावना रहन्छ।
४७. अधिक मौद्रिक विस्तारले शेयरको मूल्यमा उतारचढाव ल्यायो भने बैंकिङ्ग क्षेत्रलगायत अर्थतन्त्रमा प्रतिकूल असर पर्ने हुन्छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले शेयरको धितोमा कर्जा प्रवाह गर्ने भएकाले शेयरको मूल्य माथि गई तल भर्दा निष्कृय कर्जाको मात्रा बढ्ने र बैंकिङ्ग क्षेत्रमा सङ्कट आउने हुन्छ। यस्तो अवस्थामा नेपाल राष्ट्र बैंकको बैंकिङ्ग क्षेत्रको स्वस्थता (Soundness) तथा स्थायित्व कायम गर्ने उद्देश्य हासिल हुन सक्दैन। शेयरको मूल्य अनावश्यक ढङ्गले माथि जाने र तल भर्ने गन्यो भने धितोपत्र बजारको दीगो विकास हुन पनि सक्दैन। यस्तो स्थितिमा लगानीकर्ताले धितोपत्र बजारमार्फत साधन परिचालन गर्न सक्ने वातावरण रहँदैन। यही वस्तुस्थितिलाई दृष्टिगत गरी २०६४ असोजदेखि यस बैंकले शेयरको धितोमा प्रवाह हुने कर्जाको सीमा तोक्नु परेको हो। तसर्थ, वित्तीय बजारको स्थितिलाई समेत ध्यानमा राखेर मौद्रिक नीतिको अडान तय गर्नुपर्ने हुन्छ।
४८. हालका वर्षहरूमा शहरी वस्ती विस्तार भइरहेको छ। विप्रेषणमा उल्लेख्य वृद्धि र बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले रियल इस्टेटमा कर्जा प्रवाह बढाएका समेतले गर्दा घरजग्गाको मूल्यमा अत्यधिक वृद्धि भइरहेको छ। घरजग्गा धितोको मूल्याङ्कनको आधारमा बैंकहरूले सो क्षेत्रतर्फ

कर्जा प्रवाह गर्ने भएकाले घरजग्गाको मूल्यमा आउने उतारचढावले बैंकिङ्ग क्षेत्रलाई प्रभाव पार्ने गर्दछ। बैंकहरूले रियल इस्टेटमा प्रवाह गरेको कर्जाको उल्लेख्य मात्रा र रियल इस्टेटको बढ्दै गरेको मूल्यलाई समेत दृष्टिगत गरी आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को मौद्रिक नीतिको अडान तय गरिएको छ।

४९. सर्वसाधारणले आफ्नो नगद सम्पत्ति बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा विविध किसिमको निक्षेप खाता खोली राख्ने गर्दछन्। मुद्राको आन्तरिक मूल्य बजार व्याजदरले प्रतिविम्ब गर्दछ। वस्तु तथा सेवा, शेयर र घरजग्गाको मूल्य बढिरहेको माथि उल्लेख भइसकेको छ। तर मुद्रास्फीति बढेको तुलनामा मुद्रा निक्षेपको व्याजदर बढ्न सकेको छैन भने उच्च मुद्रास्फीतिको कारण यथार्थ व्याजदर लामो समयसम्म ऋणात्मक रहेको अवस्था छ। अधिक तरलताको स्थितिले गर्दा प्रचलित व्याजदर बढ्न नसकेको हो। वस्तु, शेयर र घरजग्गामा आफ्नो सम्पत्ति सञ्चय गर्ने सर्वसाधारणलाई फाइदा भइरहेको छ भने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूमा आफ्नो सम्पत्ति सञ्चय गर्नेहरूलाई नोक्सान भइरहेको छ। यो स्थितिले एकातिर वस्तु, शेयर र घरजग्गामा लगानी गर्न सर्वसाधारणलाई प्रोत्साहित गरेको र यस क्रममा यी वस्तुहरूको मूल्यमा चाप सिर्जना भइरहेको छ भने अर्कोतिर वित्तीय साधन परिचालन तथा कुशल बाँडफाँडमा प्रतिकूल असर परिरहेको छ। विप्रेषण आप्रवाहको उल्लेख्य वृद्धि र वस्तु, शेयर तथा घरजग्गामा लगानी गरिरहेकाहरूबाट कारोबार सञ्चालनका लागि बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसँग निक्षेप यथेष्ट मात्रामा रहे तापनि वित्तीय साधनको कुशल बाँडफाँड हुन सकिराखेको छैन। यो स्थितिलाई सम्बोधन गर्न पनि आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को मौद्रिक नीतिको अडान कडा हुन आवश्यक देखिएको छ।

५०. आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को बजेटको आकार अधिल्ला वर्षहरूको तुलनामा बढेको छ। त्यस्तैगरी, नेपाल सरकारको खुद आन्तरिक ऋण (नेपाल राष्ट्र बैंकसँग नगद मौज्जात/अधिविकर्ष बाहेक) को कुल गार्हस्थ्य उत्पादनसँगको अनुपात आर्थिक वर्ष २०६४/६५ को १.४५ प्रतिशतको दाँजोमा आर्थिक वर्ष २०६५/६६ मा १.९८ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ। यो स्थितिमा समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न मौद्रिक नीति केन्द्रित गर्नुपर्ने हुन्छ। यसका साथै अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा तेलको मूल्य अभूत उच्च रहेकोले तेल आयात (मूल्य) उल्लेख बढिरहेको छ। सस्तो व्याजदरका कारण समेत उपभोग्य आयातमा विस्तार आएको छ। यी सबै कारणहरूले गर्दा आयात बढ्दै जाने हो र वस्तु निर्यात शिथिल रहने क्रम यथावत् रहने हो भने बाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम गर्न विप्रेषण पर्याप्त नहुनसक्छ। यी उल्लेखित कारणहरूले गर्दा विकसित हुनसक्ने वित्तीय असन्तुलनको स्थितिलाई सम्बोधन गर्न र समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गरी राख्न पनि आर्थिक वर्ष २०६५/६६ को मौद्रिक नीतिको अडान कडा हुनुपर्ने देखिन्छ।